

Е. В. Босва,

канд. філол. наук, доц.,

*ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»,*

доцент кафедри української та зарубіжної літератур

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6431-6413>;

Н. Ф. Босак,

канд. пед. наук, доц.,

*ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»,*

доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4127-9223>

ТОПОНІМІЯ РОМАНУ «РЕКРЕАЦІЇ» У РІЧИЩІ ПОСМОДЕРНІСТСЬКОГО ДИСКУРСУ Ю. АНДРУХОВИЧА

Статтю присвячено дослідженню функційно-стилістичних особливостей топонімії, що спостерігається в романі яскравого представника постмодерністського художнього дискурсу Ю. Андруховича. У сучасному мовознавстві ще недостатньо вивчено потенційні можливості літературно-художніх онімів постмодерних творів, ця лексика стає об'єктом лінгвістичного аналізу лише принагідно. А саме в топоніміконі (і ширше — ономастиконі) «нового українського роману» відбита постмодерна маскарадність, іронія, травестійність та емоційна маркованість. Дослідження топонімів видається досить цікавим та актуальним, адже творення таких одиниць є творчим процесом, залежить від художнього задуму автора; топоніми визначають хронотоп твору, беруть активну участь у творенні образів, викликають певні асоціації, розвивають символічні значення. Тому вивчення онімії, і зокрема топонімії роману, є важливим для дослідження авторського ідіостилію письменника, особливостей мовної картини створеного ним світу.

Метою представленої розвідки є аналіз топонімікону роману «Рекреації» Ю. Андруховича, що скерований на з'ясування семантичної та функційної специфіки цього важливого розряду онімів як маркерів ідіостилію письменника.

Об'єктом дослідження став ономастикон роману «Рекреації», а предметом розгляду стали різноманітні розряди топонімів як структурні компоненти ідіолектного комплексу. При аналізі було застосовано описовий, статистичний методи, а також метод контекстуального аналізу.

З'ясовано, що топонімія в романі Ю. Андруховича становить солідний лексичний шар, має широкий діапазон дії в художньому тексті і визначається багатою

символічною семантизацією внаслідок поширення конотативного значення топонімів. Генеруючи нові значення пропріальної лексики, письменник розширює семантико-прагматичні параметри художнього тексту та доводить, що одиниці топонімійного простору мають невичерпні ресурси для розв'язання художніх завдань постмодернізму. Доведено, що топоніми у романі «Рекреації» виконують функцію не лише локально-темпорального ідентифікатора, а й певного символічного переосмислення. Результати дослідження топонімійного простору роману Ю. Андруховича показали, що завдяки високій активності і своєрідному «обігруванню» у тексті топоніми стають важливим елементом ідіостилю письменника, його мовної палітри і виявляють при цьому власну манеру ономастичного письма автора, його постмодерні інтенції. Перспективним напрямком подальших досліджень убачаємо системний аналіз ономастичного коду українського постмодерного дискурсу.

Ключові слова: топонім, художній текст, топонімійний простір, заголовок, ідіостиль, постмодерний дискурс, символічна семантизація, хронотоп.

E. V. Boeva,

PhD in Philology, Associate Professor,

*State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky»,*

Associate Professor at the Department of Ukrainian and Foreign Literature

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6431-6413>;

N. F. Bosak,

PhD in Philology, Associate Professor,

*State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky»,*

*Associate Professor at the Department of Ukrainian Philology
and Methods of Teaching Professional Disciplines*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4127-9223>

THE TOPONYMY OF THE NOVEL «RECREATION» IN THE CONTEXT OF ANDRUKHOVYCH'S POSTMODERNIST DISCOURSE

The article is devoted to the study of the functional and stylistic features of toponymy, which is observed in the novel of Yu. Andruhovich, who is considered to be a bright representative of the postmodern artistic discourse. In modern linguistics, the potential possibilities of literary and artistic onymes of postmodern works have not yet been sufficiently studied, this vocabulary has been occasionally the object of linguistic analysis. Namely, in the toponymicon (and more broadly, the onomasticon) of the «new Ukrainian novel» there have been reflected postmodern masquerade, irony, grassrootsness and emotional markedness. The study of toponyms appears to be quite interesting and relevant, because the creation of such units is a creative process that depends on the

artistic intention of the author; toponyms determine the chronotope of the work, take an active part in the creation of images, cause certain associations, develop symbolic meanings. Therefore, the study of onymia, and in particular the toponymy of the novel, is crucial for the study of the writer's authorial idiosyncrasy, the peculiarities of the linguistic picture of the world created by him.

The purpose of the presented investigation is the analysis of the toponymicon of the novel «Recreation» by Yu. Andruhovich, aimed at clarifying the semantic and functional specifics of this important category of onyms as markers of the writer's idiosyncrasy.

The object of the study was the onomasticon of the novel «Recreations», and the subject of consideration was various categories of toponyms as structural components of the idyllic complex. Descriptive, statistical methods, as well as the method of contextual analysis have been used in the analysis.

It has been revealed that the toponymy in Yu. Andruhovich's novel constitutes a solid lexical layer, has a wide range of action in the artistic text and is determined by a rich symbolic semanticization due to the spread of the connotative meaning of toponyms. By generating new meanings of his own vocabulary, the writer expands the semantic-pragmatic parameters of the artistic text and proves that the toponymic space units have inexhaustible resources for solving the artistic tasks of postmodernism. It has been proved that toponyms in the novel «Recreations» perform the function of not only a local-temporal identifier, but also a certain symbolic reinterpretation. The results of the study of the toponymic space of Yu. Andruhovich's novel showed that, due to the high activity and a kind of «playing» in the text, toponyms constitute an important element of the writer's idiosyncrasy, his language palette, and at the same time reveal the author's own manner of onomastic writing, his postmodern intentions. A systematic analysis of the onomastic code of the Ukrainian postmodern discourse as a promising direction can be the subject for further research.

Key words: toponym, artistic text, toponymic space, title, idiosyncrasy, postmodern discourse, symbolic semanticization, chronotope.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Мова художнього твору становить органічну єдність широкого спектру взаємодіючих виражальних засобів, серед яких помітне місце належить онімам. Беручи свій початок від заголовка, поділяючись на розділи й тематичні лінії, ономастикон твору сприяє виділенню ідейно-художніх та мовних партій персонажів, окреслює хронотоп, створює асоціативні зв'язки з історико-культурними та літературними власними назвами.

Сьогодні, напевно, вивченню онімії постмодерних творів необхідно приділяти більше уваги у мовознавчих дослідженнях текстів сучасної української літератури, адже оніми, займаючи провідне місце серед інших мовних засобів текстотворення, чи не найактивніше залучаються письменниками при побудові свого авторського світу у тексті твору.

Творчість відомого українського поета, прозаїка, перекладача, есеїста Ю. Андруховича має значний вплив на формування літературного процесу в Україні. З

його іменем пов'язані перші факти неупередженого зацікавлення сучасною українською літературою на Заході, його твори перекладено багатьма мовами світу. Однак до цього часу відсутні спеціальні дослідження, присвячені аналізу ономастичного доробку письменника. За нашими спостереженнями в ономастиконі «нового українського роману» Ю. Андруховича топоніми становлять важливу частину, значну за обсягом і естетично вагому. Дослідження саме цього класу онімів видається досить цікавим та **актуальним**, адже творення таких одиниць є творчим процесом, залежить від художнього задуму автора; топоніми визначають хронотопну лінію твору, беруть активну участь у творенні образів, викликають певні асоціації, розвивають символічні значення. Особливе зацікавлення викликають питання дослідження авторських топонімічних новотворів, які мають риси травестійного використання.

Аналіз досліджень проблеми. Незважаючи на чималі напрацювання в царині літературно-художньої ономастики, особливості функціонування власних назв у прозовому дискурсі Ю. Андруховича дослідники розглядали досить спорадично. Проте заслуговує на увагу невеликий за обсягом, але глибокий за змістом фрагмент монографії О. Ю. Карпенко «Проблематика когнітивної ономастики» [4], в якому розглянуто найцікавіші приклади варіативності антропонімів у романі Ю. Андруховича «Московіада». Крім того, метою дисертаційного дослідження А. Вегеш [2] був системний аналіз літературно-художньої антропонімії української прози посттоталітарної доби. Авторка дійшла висновку, що антропонімії Ю. Андруховича в романі «Рекреації» властива карнавальність, що імена-символи, імена-прототипи поєднуються з авторськими новотвореннями для відображення абсурдності сприйняття навколишнього світу. Пропріальній лексиці у прозі Ю. Андруховича присвятили свої наукові розвідки Л. Масенко [6], Л. Зеленко [3], Т. Ліщук [5] та В. Рогозіна [8].

Метою представленої статті є аналіз топонімікону роману «Рекреації» Ю. Андруховича, що скерований на з'ясування семантичної та функційної специфіки цього важливого розряду онімів як маркерів ідіостилю яскравого представника українсько-го постмодерну.

Зазначимо, що роман «Рекреації» став одним з найцікавіших явищ сучасної української літератури. В українській періодичній літературі 90-х років відразу з'явилася величезна кількість критичних публікацій, у яких стосовно прози письменника було вжито жанрову дефініцію «новий український роман». Новою була проблематика твору, новим був спосіб зображення дійсності, новим та незвичним був і ономастикон роману.

Топонімія у творчому доробку Ю. Андруховича становить солідний лексичний шар, представляє різні класи цього онімного розряду, має широкий діапазон дії в художньому тексті (ХТ) і визначається багатою символічною семантизацією внаслідок поширення конотативного значення топонімів.

Визначена мета реалізується шляхом виконання таких **завдань**: виявити та систематизувати топоніми, що представлені в тексті роману; з'ясувати специфіку заголовка роману, визначити його місце у ХТ; розкрити роль топонімічних маркерів у

структурі ідіолектного комплексу; виокремити риси травестійного використання топонімів; встановити художньо-зображальні функції топонімів у романі «Рекреації».

Об'єктом дослідження став онімний простір роману Ю. Андруховича, що має бурлескний характер. **Предметом** розгляду стали різноманітні розряди топонімів як структурні компоненти ідіолектного комплексу. У процесі дослідження застосовано описовий, статистичний **методи**, а також метод контекстуального аналізу. Теоретико-методологічною основою дослідження слугували ономастичні праці професора Ю. О. Карпенка.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, Ю. Андрухович у своїй творчості є прихильником постмодерністського методу, ініціатором відродження карнавальних та буфонадних традицій в українській літературі. Особливого значення письменник надає іманентній текстовій структурі, власне, «текстові у тексті».

Як зазначають критики, руйнівна енергія роману «Рекреації» спрямована на елементи культури колоніальної епохи. Разом із тим роман торкається й проблеми світової культури. Для цього застосовано характерний для постмодернізму прийом інтертекстуальності, який полягає у творчому переосмисленні здобутків попередньої культурної епохи, своєрідній грі з її уламками, їх новому комбінуванні. Заперечення старого відбувається не заради встановлення нової ієрархії цінностей, а заради зруйнування будь-яких ідеологічних систем. Тому в романі будь-який символ може трактуватися неоднозначно. Як зазначає І. Цапліна, у «Рекреаціях» Ю. Андрухович проводить головних персонажів через карнавальну дійсність свята шляхом самопошуку, наново-творення та наново-усвідомлення самих себе [10].

У «Рекреаціях» знищення межі між утопією, фантастикою та реальністю знаходить свій прояв у тому, що дія відбувається в неіснуючому місті *Чортопіль*, де з'являється демонічний персонаж — *пан Попель*, а поряд із цим постійно згадуються реалії тодішнього радянського життя.

Велике значення для кращого розуміння художнього твору має виявлення максимальної кількості зв'язків між текстом та його назвою. Дослідження заголовка роману «Рекреація» дозволяє дійти висновку, що його специфіка пов'язана з постмодерністським методом сприйняття дійсності: карнавальність та використання елементів мовної гри сприяють іронічному звучанню заголовка, формуючи також певний підхід до сприйняття самого тексту.

Перетворення героїв стає основною ідеєю роману. Відродження як принцип карнавальності реалізується і в поетиці роману взагалі, і в конкретних епізодах твору. Мотив перетворення, воскресіння простежується і в назві твору (лат. *recreatio* означає «відновлення»), і в назві його основної події — *Свято Воскресаючого Духу* [3, с. 97]. На думку організаторів свята, воно повинно відродити духовність українського суспільства, а також духовність кожного учасника цієї культурної програми. Свято Воскресаючого Духу — це символічна спроба відродити Україну, яка перетворюється на балаган.

У тексті роману фіксуємо ігрове пояснення лексеми *рекреації*. У святочному проспекті розповідається про те, що «**рекреації** — народні карнавальні дієства і

співами, танцями, читанням віршів і театральними виставами», що під час подібних вистав «розкріпачені душі торжествували своє оновлення, Вільний Сміх і Розкута Поезія злітали понад грішною землею, і відступала підла Костомаха під неублаганними ударами Людського Безсмертя» [1, с. 63]. Як зазначає дослідниця Л. П. Зеленко, подібне тлумачення слова *рекреації* відрізняється від реального його значення в українській мові. У словнику іншомовних слів подано таку дефініцію цієї лексеми: 1) заст. канікули; перерва в школі; 2) приміщення для відпочинку в навчальних установах; 3) відпочинок, відновлення сили людини [9, с. 589]. Отже, авторське пояснення — це містифікація, своєрідна гра, яка сприяє розкриттю концепції твору: усе, що відбувається, є непередбачуваним, це театралізована вистава, карнавал, де режисер (Бог, чорт, фатум) може кожної миті по-іншому направити розвиток сюжету, а заодно й повністю змінити долю кожного з персонажів [3, с. 101].

За нашими спостереженнями, топоніми, ужиті автором роману, сприяють створенню хронотопу, беруть активну участь у формуванні концептуальної бази ХТ. Отже, топоніми, використані з метою зображення місця подій, можна поділити на дві групи: 1) власні назви, пов'язані з містом *Чортопіль*, та 2) власні назви на позначення позаміського простору. Як зазначає В. І. Рогозіна, топонімів у романі 57 (26, 2%), у тому числі назви: континентів, країн — *Австрія, Америка, Боснія, Бразилія, Європа*; територій — *Галичина, Донбас, Херсонська область*; міст — *Варшава, Відень, Запоріжжя, Київ, Львів, Чортопіль*; вулиць і площ — *площа Воскресіння, вул. Дзержинського*; сакральних споруд — *церква Воскресіння та ін.* [8, с. 207].

Місто *Чортопіль* в «Рекреаціях» фантастичним чином впливає на події, які відбуваються з героями. Простір міста представлений площею, де відбувається свято; вулицями, рестораном, пивною; борделем, де ночує *Мартофляк* в обіймах повії; *готелем «Синьогора»*, де зупиняються герої; *Віллою з Грифонами*, куди потрапляє *Немирич*.

Топоніми, пов'язані з містом, можуть вказувати на старовинні об'єкти, про що свідчить форма самої назви: *Чортопіль* [43 вжив.], *церква Воскресіння* [3 вжив.], *колишня площа Воскресіння* [2 вжив.], *площа Ринок* [11 вжив.], *готична садиба Лянцкоронських* [1 вжив.], *колишня вулиця Сакраменток* [4 вжив.], *колишня вулиця Св. Івана Хрестителя* [2 вжив.], *колишня вулиця Короля Данила* [1 вжив.], *Вілла з Грифонами* [3 вжив.], *тартак на розі колишньої Тихої та Понятовського* [1 вжив.]. Згадуючи старовинні назви, письменник підкреслює те, що вони пов'язані з історією цієї території, з іменами її найвідоміших мешканців, з їхніми релігійними поглядами.

Як вже зазначалося, поява в романі назви міста *Чортопіль* пов'язана з тим, що в цій місцевості діє нечиста сила. Отже, письменник створює фантастичну назву з прозорою внутрішньою формою. Як зазначає Т. Д. Ліщук, можемо припустити, що Ю. Андрухович вигадує «таку назву міста, щоб підкреслити усі потойбічні риси і події, які відбуваються у ньому під час Свята Воскресаючого Духу» [5, с. 126]. При цьому автор використовує модель, продуктивну для ХУІІІ століття. У той час існувала мода на античність: за античним зразком створювалися назви, другою частиною яких виступала

грецька лексема *polis* («місто»). Моду на античність в архітектурі демонструє назва *Вілла з Грифонами*.

Як відомо, *Грифон* — фантастична істота в давньогрецькій міфології. Це крилатий лев, іноді з головою орла [9, с. 192]. Подібна назва вказує на давність споруди, а також готує читача до фантастичних подій, що будуть відбуватися у цьому місці.

Площа з назвою *Ринок* є характерним явищем для кожного середньовічного центральноєвропейського міста. Отже, автор, використовуючи цю назву, повідомляє про те, що дія відбувається у старовинному місті, пов'язаному з європейськими традиціями. Урбанонім *вулиця Сакраменток* походить від назви жіночого релігійного ордену, заснованого в Парижі в 1631 році — орден Сакраменток, або Бенедиктинок безперервного поклоніння Святим Таїнствам. Цей орден існував і в Західній Україні. Назви *садиба Лянцкоронських* та *вулиця Понятовського* відбивають історію Польщі: Лянцкоронські — представники польської шляхти, а Станіслав II Август Понятовський — останній король Польщі та Литви перед розділом Польщі у ХУІІІ столітті.

Назви *церква Воскресіння* та *площа Воскресіння* нібито створюють смислову єдність з назвою *Свято Воскресаючого Духу*. Але це зовсім не так. У романі письменник розмежовує воскресіння Хреста і балаган, влаштований Мацапурою та його акторами.

Шляхетність старовини протиставляється у романі стандартизованості сучасних назв, що, як правило, тиражувалися в багатьох радянських містах: *пивничка «Під оселедцем»* [1 вжив.], *ресторан «На Ринку»* [3 вжив.], *вулиця Дзержинського* [1 вжив.], *стадіон «Трудові резерви»* [1 вжив.], *кінотеатр «Росія»* [3 вжив.], *кафе «Колиба»* [2 вжив.], *готель «Синьогора»* [2 вжив.], *кав'ярня «Еней»* [1 вжив.].

Розглянемо деякі з цих назв. Так, згадка про *вулицю Дзержинського* (порівн.: у «Московіаді» про пам'ятник Дзержинському) — це ще один натяк на зорке око КДБ, представлене в «Рекреаціях» комсомольським хлопчиком *Білінкевичем*. Урбанонім «*Під оселедцем*» має нібито традиційну форму, але він є безглуздим за своїм змістом, що є першою вказівкою на незвичність простору, до якого потрапляють герої. Назва *готель «Синьогора»* виконує хронотопічну функцію: вона вказує, що події відбуваються в рідній для письменника Івано-Франківській області. Саме там розташований Національний природний парк «Синьогора». Назва кав'ярні «*Еней*» має алюзійний характер.

Пивна «*Під оселедцем*» знаходиться у підвальному приміщенні на площі *Ринок*. Те, що герої відправляються під землю, символізує пекельний характер подій, що відбуваються в романі. Поети, спускаючись під землю, ніби проходять історичні етапи розвитку людства. Мартофляк каже: «*Виеляється, під кожним містом є ще одне місто — зі своїми вулицями і площами, зі своїми звичаями й таємницями [...]; тепер ми йдемо середньовіччям, поверхом нижче — дохристиянські часи, потім — мамонти, потім, здається, мезозой, і так далі, сходження донизу не має кінця*» [1, с. 69]. На нашу думку, цей фрагмент тексту має натякнути читачеві на характер хронотопу, на мінливість і нечіткість межі між різними хронологічними зрізами, між реальністю та видіннями.

Просторове та хронологічне зміщення відбувається також на старовинній *Віллі з Грифонами*, до якої потрапляє Юрко Немирич в супроводі пана Попеля. Герой опиняється в ситуації, коли неможливо відрізнити живих від мерців, і навіть часовий вимір цієї фантастичної вечірки відрізняється від справжнього — це початок XX століття. Усе це вказує на диявольську сутність подій.

На позначення позаміського простору в романі майже не використовуються власні назви. Позаміський простір у «Рекреаціях» представлений образом дороги до *Чортополя* та дороги через ліс до *Сільця*, з якого були вислані предки Гриця Штундери. Письменник не випадково порівнює дорогу до *Чортополя* з паломництвом. Паломництво має на меті відвідування святих місць. У «Рекреаціях» люди їдуть на Свято Воскресаючого Духу зі сподіванням воскресити дух України та відродитися самим. У романі відбувається злиття життєвого шляху людини з реальним шляхом, тобто з подорожуванням. Тому дуже важливим у творі є те, як герої оцінюють цю подорож. Марта і Хомський вважають її позбавленою сенсу. Найкраще це висловлює Марта: «*Ах, як усе відомо, звично, ці свята, це Воскресіння Духу, ця порожнеча...*» [1, с. 54]. Насторожує читача й фраза однієї поетки-патріотки про те, що «*Чортопіль — наша духовна Мекка*» [1, с. 51]. У цьому вислові автор поєднує духовне з диявольським, явно іронізуючи з приводу занадто пишних висловів та занадто грандіозних планів організаторів свята.

Після вечері в *Чортополі* дороги поетів розходяться. Гриць Штундера відправляється шукати *Сільце*, з якого депортували його родину. Слід зазначити, що письменник свідомо не подає назви *Сільця* [10 вжив.], назви *Річки* [3 вжив.] та лісу, де відбувалися трагічні події. Можна висловити припущення, що уникання традиційних топонімійних назв є одним із засобів художнього узагальнення, певної типізації. Ймовірно, Ю. Андрухович хоче показати, що репресії українського населення та масове вбивство селян за часів Сталіна були поширеним явищем.

Для Гриця Штундери, як і для Немирича на *Віллі з Грифонами*, відбувається зміщення часових меж: він чує під час своєї подорожі голос діда, який розповідає йому про *Сільце*, про те, як співробітники енкаведе виганяли людей псами, як вбивали їх і заривали в лісі. Гриць Штундера майже фізично відчуває присутність розстріляних, ліс набуває для нього містичного значення. Він думає: «*А я лиш покличу їх — і вони встануть. Хай усі вони йдуть за мною, агав, не стійте там коло стежки, ходіть, влаштуємо свято Воскресаючого Духу...*» [1, с. 96-97]. У цьому фрагменті роману набувають справжнього сенсу слова про відродження духу, бо людська пам'ять та розуміння минулого, а не страх та забуття є шляхом до оновлення суспільства. У розповіді про ліс сама реальність є страшнішою за будь-яку чортівню. Гриць Штундера проходить через цей містичний ліс, і його сміливість повертає йому пам'ять про минуле та про своє коріння.

В околицях міста *Чортопіль* розташовані також *Писана Скала* [4 вжив.] та *акведук*, «*кажуть, справді староримський*» [1 вжив.]. Акведук античних часів робить цю місцевість ще більш загадковою. Цікаво, що письменник, зображаючи околиці

Чортополя, використовує реальну географічну назву — *Лисана Скала*. Вона представлена в Польських Татрах (Татри — найвища частина Карпат у Польщі та Словаччині). Ця географічна назва має прозору етимологію: *писана* означає «гарна, як намальована». Гриць саме так характеризує об'єкт, позначений подібним чином: «*Зверніть увагу на той мальовничий камінь, що навис над дорогою*» [1, с. 59].

Створенню концептуальної бази роману «Рекреації», безумовно, сприяє використання топонімів, які набувають символічного значення. Професор Є. С. Отін зазначає, що для мови художньої літератури є характерним прийом вторинної номінації через посередництво онімів з метафоричним, або символічним, значенням. Подібні назви «переносно» іменують те, що при нейтральному стилі може бути позначено за допомогою апелятивів. При цьому такі слова залишаються онімами, вони не втрачають здатності співвідноситися з іншими власними назвами. Таким чином, оніми не тільки здатні виконувати свою пряму функцію — іменувати об'єкти навколишнього світу, а й отримують вторинний, додатковий понятійний зміст, стають у мовленні експресивно-оцінними заміниками апелятивів. Вони збагачуються понятійними, або референтними, конотаціями, які органічно зливаються з конотаціями емоційно-експресивного плану [7, с. 5].

Як конотативні топоніми в романі «Рекреації» виступають такі ономастичні одиниці: *Америка, Європа, Канада, Львів, Караганда, Казахстан, Петербург*. Макротопонім *Америка* згадується в романі 10 разів як символ вільного та демократичного суспільства. Між друзями-поетами постійно ведуться розмови про бажане запрошення до Америки, а Мартофляк формулює їхнє спільне ставлення до цієї країни так: «*Америка — то цілком інший світ*» [1, с. 76]. До символів позитивного характеру належить також макротопонім *Європа*. Коли тричі в тексті у зв'язку з розповіддю про Чортопіль та його околиці згадується Європа, читач розуміє, що це натяк не тільки на просторову приналежність українських земель до Європи, а й вказівка на цивілізаційний вибір українського народу, згадка про його стародавню мрію. Макротопонім *Канада* [1 жив.] та ойконім *Львів* [5 жив.] символізують збереження національної самосвідомості та духовності нашого народу.

Символами негативного змісту в історії України стали макротопонім *Казахстан* [1 жив.] та ойконіми *Караганда* [2 жив.] і *Петербург* [1 жив.]. У «Рекреаціях» розповідається про те, як казахське місто Караганда стало місцем проживання для сім'ї Гриця. А в народній пісні, яку виконує новий знайомий Мартофляка, згадується про українські кістки, на яких побудований Петербург.

Отже, як бачимо, топоніми можуть виступати символічними знаками, а не тільки локалізаторами дії. Втім, слід зауважити, що топоніми вживаються у «Рекреаціях» і в прямих значеннях. Так, у прямій топонімічній функції використовуються в романі макротопоніми *Україна, Росія* та ойконіми *Москва, Київ* (на відміну від роману «Московіада»), а також власні назви *Франція, Австрія, Швейцарія, Люцерн, Рив'єра, Галічина, Коломия, Запоріжжя, Зальцбург, Відень*.

Висновки. Таким чином, результати дослідження топосу роману «Рекреації» Ю. Андруховича показали, що завдяки високій активності і своєрідним ознакам топоніми становлять важливий елемент ідіостилю письменника, його мовної палітри і виявляють при цьому власну манеру ономастичного письма автора. Генеруючи нові значення власних назв, письменник розширює семантико-прагматичні параметри ХТ та доводить, що одиниці топонімійного простору мають невичерпні ресурси для розв'язання художніх завдань постмодернізму. Крім того, правильне розуміння сутності семантичних зв'язків заголовка з текстом налаштовує читача на сприйняття авторської концепції та сприяє розумінню жанрової специфіки роману.

Аналіз топонімікону в романі Ю. Андруховича дозволяє стверджувати, що письменник не використовував випадкових онімів, а всі вони мають суттєве художнє навантаження, виконуючи функцію не тільки локально-темпорального ідентифікатора, а й певного символічного переосмислення. Вважаємо, що специфіка топонімів у художньому творі полягає у посиленні локальної характеристики співвідношення «персонаж — місце дії» у створенні ефекту реальності (чи ірреальності) зображуваних подій, що цілком характерно для топонімійного простору роману «Рекреації».

Можна з певністю твердити, що онімні обрії української літературної ономастики з урахуванням такої яскравої особистості, як Ю. Андрухович, входять як справжня окраса в палітру світового мистецтва слова.

Література

1. *Андрухович Ю.* Рекреації: роман. Книга відгуків: Вірші, есеї, романи. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2008. С. 43-134.
2. *Веґеш А. І.* Традиції та новаторство української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 — українська мова. Івано-Франківськ, 2010. 19 с.
3. *Зеленко Л. П.* Реалізація зв'язків заголовка з текстом у постмодерністському творі (на матеріалі романів Ю. Андруховича «Рекреація» та «Московіда»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/slzb_2015_19_13.
4. *Карпенко О. Ю.* Проблематика когнітивної ономастики : монографія. Одеса : Астропринт, 2006. 180 с.
5. *Ліщук Т. Д.* Специфіка топонімів у романі Ю. Андруховича «Рекреації». *Актуальні проблеми філології та перекладознавства.* 2013. Вип. 6 (3). С. 125-131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apftp_2013_6%283%29_19.
6. *Масенко Л.* Мовна гра в літературній антропонімії роману Юрія Андруховича «Дванадцять обручів». *Урок української.* 2007. № 6. С. 18-20.
7. *Отин Е. С.* Словарь коннотативных собственных имен. Донецк : ООО «Юго-Восток Лтд», 2004. 412 с.
8. *Рогозіна В. І.* Пропріальна лексика роману Ю. Андруховича «Рекреації» в контексті часу. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства.* 2013. Вип. 6 (3). С. 203-214.

9. Сучасний словник іншомовних слів [уклали: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк]. Київ : Довіра, 2006. 789 с.
10. Цяпліна І. Феномен творчості в романі Ю. Андруховича «Рекреації». URL:<http://www.zsu.zp.ua//99/l-article.php>.

References

1. Andrukhovych, Yu. (2008), *Rekreatsii: roman. Knyha vidhukiv: Virshi, esei, romany [Recreations: novel. Book reviews: poems, essays, novels]*. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, pp. 43–134. [in Ukrainian].
2. Vehesh, A. I. (2010), *Tradytzii ta novatorstvo ukraïnskoi literaturno-khudozhnoi antroponii posttotalitarnoi doby [Traditions and innovation of the Ukrainian literary-fiction anthropology of the posttotalitarian era]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupeniú kand. filol. nauk: 10.02.01 — ukraïnska mova*. Ivano-Frankivsk, 19 p. [in Ukrainian].
3. Zelenko, L. P. (2015), *Realizatsiia zviazkiv zaholovka z tekstom u postmodernistskomu tvori (na materialii romaniv Yu. Andrukhovycha «Rekreatsiia» ta «Moskovida») [Realization connections of between heading and text in postmodernism (on the material of novels by Andrukhovych «Recreations» and «The Moscoviad»)]*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/slzb_2015_19_13. [in Ukrainian].
4. Karpenko, O. Yu. (2006), *Problematyka kohnityvnoi onomastyky [Problematics of cognitive onomastics]: monohrafiia*. Odesa: Astroprint. [in Ukrainian].
5. Lishchuk, T. D. (2013), Spetsyfika toponimiv u romani Yu. Andrukhovycha «Rekreatsii» [Specificity of toponyms in Y. Andrukhovych's novel «Recreation»]. *Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva*, (6 (3)), pp. 125–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apftp_2013_6%283%29_19. [in Ukrainian].
6. Masenko, L. (2007), Movna hra v literaturnii antroponii romanu Yurii Andrukhovycha «Dvanadtsiat obruchiv» [Language play in the literary anthropology of the novel «Dvanadsyat Obruchiv» («Twelve Hoops») by Yuri Andrukhovich], *Urok ukraïnskoi*, (6), pp. 18-20. [in Ukrainian].
7. Otyñ, E. S. (2004), *Slovar konnotatyvnykh sobstvennykh ymen. [Dictionary of connotative proper names]*. Donetsk: OOO «Yuho-Vostok Ltd». [in Russian].
8. Rohozina, V. I. (2013), Propriialna leksyka romanu Yu. Andrukhovycha «Rekreatsii» v konteksti chasu [Proper names of Y. Andrukhovich's novel «Recreations» with a time of his creation], *Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva*, (6 (3)), pp. 203–214. [in Ukrainian].
9. Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv (2006) [uklaly: O. I. Skopnenko, T. V. Tsymbaliuk]. [Modern dictionary of foreign words]. Kyiv: Dovira. [in Ukrainian].
10. Tsaplina, I. *Fenomen tvorchosti v romani Yu. Andrukhovycha «Rekreatsii» [The phenomenon of creativity in Yu. Andrukhovich's novel «Recreation»]*. URL: <http://www.zsu.zp.ua//99/l-article.php> [in Ukrainian].